

Марутян Р.Р.,

*кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри глобалістики,
євроінтеграції та управління національною безпекою
Національної академії державного управління при Президентові України*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено зміст понять “інтелектуальний потенціал” та “інтелектуальний ресурс” та дана їх порівняльна характеристика, здійснено спробу визначення “критичної маси” інтелектуального потенціалу та класифікації його типів, визначено вплив інтелектуальних ресурсів на рівень національної безпеки.

Ключові слова: державно-управлінська діяльність, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний ресурс, національна безпека.

THE INTELLECTUAL POTENTIAL AS THE BASIS OF NATIONAL SECURITY

The content of the concepts of "intellectual capacity" and "intellectual resources" and given their comparative characteristics, made an attempt to determine the "critical mass" of intellectual potential and its classification types determine the effect of intellectual resources to the level of national security.

Keywords: public management activities, intellectual potential, intellectual resources, national security.

Постановка проблеми. Найважливішою умовою розвитку цивілізації в ХХІ столітті є наявність розвиненого інформаційно-аналітичного середовища як основи прогресу у всіх сферах життя суспільства. Лише в такому середовищі можуть бути реалізовано ефективні управлінські механізми, розроблено і впроваджено сучасні високі технології, забезпечено необхідну якість людського потенціалу. Місце кожної країни в глобальному просторі безпеки в даний час визначається інформаційно-аналітичним, інноваційним середовищем, основою якого є інтелектуальний потенціал та інтелектуальні ресурси.

Актуальність теми пов'язана зі зверненням до однієї із найбільш гострих проблем, які стоять перед вітчизняною наукою – перехід до принципово нової управлінської ідеології розвитку українського суспільства, що передбачає стратегічну орієнтацію на нові випереджаючі технології виробництва, на створення на загальнодержавному рівні цілісної системи підтримки інтелектуального потенціалу нації, його розвитку і перетворення на інтелектуальний ресурс, а в кінцевому рахунку, на інтелектуальний капітал.

У зв'язку з цим саме інтелектуальний потенціал країни як основа державно-управлінської діяльності стає одним з найважливіших ресурсів забезпечення національної безпеки країни та досягнення національних цілей.

В діючій Стратегії національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється”, затвердженій Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 (в редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 року №

389/2012) зазначається що, реалізація державної політики національної безпеки забезпечується відповідними інтелектуально-кадровими, фінансовими, матеріально-технічними, інформаційними та іншими необхідними ресурсами.

Метою даної статті є дослідження змісту понять “інтелектуальний потенціал” та “інтелектуальні ресурси” від використання, розвитку та відтворення яких залежить національна безпека держави. Відповідно до мети постають такі *завдання*: порівняти поняття “інтелектуальний потенціал” та “інтелектуальні ресурси”; здійснити спробу визначення “критичної маси” інтелектуального потенціалу; класифікувати типи інтелектуального потенціалу; визначити вплив інтелектуальних ресурсів на гарантування національної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень з теми. Наукові розвідки феномену інтелектуальних ресурсів відбувалися у межах різних наук. Дослідженням сутності інтелектуальних ресурсів почала займатися психологія, яка активно використовувала поняття “інтелект” для опису розумових здібностей людини. У другій половині ХХ ст. воно привернуло увагу соціологів, в обігу з’явилося нове поняття “соціальний інтелект”. Наприкінці ХХ ст. поняттями “інтелект”, “інтелектуальний капітал” почали оперувати економісти, політологи та управлінці (В. Врублевський, Л. Кравчук, Є. Марчук, О. Мороз, Ю. Саєнко). На сьогодні не існує повномасштабних досліджень інтелектуальних ресурсів суспільства, як у зарубіжній, так і у вітчизняній науковій думці. Хоча окремі аспекти знайшли відображення у працях багатьох авторів. Так, дослідженню інтелектуального потенціалу присвячені роботи А. Кузьміна, Н. Липовської, А. Рогожина; інтелектуальний капітал розглядають О. Бервено, О. Бутнік-Сіверський, П. Крайнев, І. Комаров; на особливості управління інтелектуальною власністю звертають увагу російські дослідники Г. Бромберг, А. Орехов, Б. Розов та вітчизняні – Г. Андрощук, А. Варгатюк, Ю. Капіця, Е. Компанець, І. Шаров. Серед авторів, що безпосередньо займаються проблемами інтелектуальних ресурсів, слід виділити російських дослідників В. Абрамова, С. Клімова, О. Кореняку, Н. Пермінову, С.Симановського [5], а також вітчизняних - В.Бедратого, Б. Данилишина, В. Петренка [1;2]. Однак, вони розглядають інтелектуальні ресурси організацій, підприємств, фірм, як основи для економіки знань. В працях цих авторів обґрунтовується теза “інтелектуалізованому суспільству – інтелектуалізоване управління”, реалізація якої вимагає освоєння і активного використання практикуючим корпусом українських керівників іновативних технологій управління людськими ресурсами соціально-економічних систем.

У дисертації Кіреєвої О.Б. “Державне управління розвитком інтелектуальних ресурсів в Україні: теоретико-методологічний аспект” (2006) проаналізовано найсуттєвіші параметри й ознаки складових інтелектуальних ресурсів, які поєднують в собі знання, інформаційні ресурси й людські ресурси. На основі аналізу структури та функцій інтелектуальних ресурсів суспільства змодельоване процес відтворення інтелектуальних ресурсів суспільства, що відбувається одночасно на особистісному, організаційному та державному рівнях. Проблема дослідження інтелектуальних ресурсів як чинника

національної безпеки держави у зарубіжній та вітчизняній науці розроблена недостатньо. Найчастіше мова йде лише про окремі складові інтелектуальних ресурсів: реформування освіти (В. Андрущенко, В. Бебик, В. Кремень, А. Сердюк, Є. Старченко); розвиток науково-технічної сфери (Б. Малицький, І. Шевченко, В. Яцков); управління людськими ресурсами (Л. Борщ, Є. Лібанова, Г. Щекін, В. Янчевський); управління інформаційними ресурсами (А. Баранов, О. Литвиненко, О. Соснін, С. Чукут).

Виклад основного матеріалу. Ресурси можна розглядати як засоби; запаси, необхідні для розвитку економіки; можливості або джерела розвитку інноваційної економіки. В їх основі лежать наукові знання, які або можуть бути використані, або вже використовуються в інноваційній діяльності.

Як відомо, **ресурс** – це джерело, запаси, засоби, можливості чого-небудь, це те, що, за необхідністю, може бути використано у суспільному житті. **Потенціал** (лат. **potentia**) – можливість, потужність. Потенціал – це перспективна складова ресурсу. Кожен ресурс може бути потенціалом.

Можливості використання і реальне використання інтелектуальних ресурсів зумовлюють необхідність їх уточнення шляхом виділення додаткових понять: інтелектуальний потенціал та інтелектуальні ресурси.

Інтелектуальний потенціал є можливим (приховані, ще не задіяні) резервом розвитку сфери виробництва інтелектуальних продуктів (об'єктів інтелектуальної власності). Більш конкретизовано *інтелектуальний потенціал* можна розглядати як сукупність засобів, умов, можливостей, які соціально-економічна система має в своєму розпорядженні для реалізації нових проектів, освоєння нових технологій, здобуття наукоємної продукції і матеріалів, творчості.

Інтелектуальний потенціал – це перспективна складова інтелектуального ресурсу, яка може бути мобілізована, активізована й ефективно використана для досягнення мети у відповідній сфері. Це здатність нагромаджувати, використовувати і відтворювати нові знання. Інтелектуальним потенціалом володіє людина, група людей, організація, нація, суспільство, цивілізація в цілому. Багатство суспільства оцінюється його інтелектуальним потенціалом і здатністю суспільства перетворювати інтелектуальний потенціал на ресурс і продукт.

Таким чином, до інтелектуального потенціалу ми відносимо всі можливості розвитку економіки у вигляді створених наукових знань, які ще не реалізувалися, оскільки рівень розвитку продуктивних сил не дозволяє їх використовувати як джерело подальшого розвитку.

Інтелектуальним ресурсом є лише ті знання, що *актуалізовані* в суспільстві – в економіці, освітніх технологіях тощо. Ці знання є компонентом системи людської діяльності і мають практичне значення для людини в її соціальному і особистому житті, це безліч фіксованих результатів інтелектуальної діяльності.

Інтелектуальні ресурси – це наукові знання, які залучені у виробництво як його чинники і стали рушійною силою інноваційного розвитку економіки. Невикористання інтелектуального потенціалу призводить до його швидкого

знецінювання, старіння, а це, в свою чергу, призводить до втрати вартості цього ресурсу. Першою і необхідною умовою існування інтелектуальних ресурсів є їх постійне оновлення та розширене відтворення, а найважливішою вимогою щодо інтелектуального потенціалу є його використання.

Інтелектуальний продукт – це матеріалізований інтелектуальний ресурс в об'єктах техніки, нових продуктах, матеріалах, книгах, картинах тощо.

Інтелектуальна власність – це сукупність виняткових прав громадянина або юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності, конкретний перелік яких встановлюється законодавством відповідної країни.

Повертаючись до поняття “потенціал” слід зазначити, що в епоху швидких змін це поняття стає одним з найбільш вживаних у науковій літературі. Це надзвичайно широке поняття, що підсумовує можливості зростання в тій або іншій сфері, наявність передумов (суспільних умов) щодо цього зростання. Потенціал зростання не завжди означає наявність зростання в даний момент. Динаміка руху кількісних показників потенціалу дає можливість створення спектру прогнозів, кожен з яких пов'язується з припущеннями про ту або іншу дію внутрішніх і зовнішніх чинників на процес, що вивчається.

Інтелектуальний потенціал є інтегральним поняттям, але більш спеціалізованим. Ми вважаємо, що в ньому повинен відобразитись в узагальненому вигляді рівень розвитку двох тісно пов'язаних між собою сфер інтелектуального життя суспільства, а саме – науки і освіти.

Зростання інтелектуального потенціалу визначається по-перше, можливостями забезпечувати науку сучасними капітало- і ресурсоемними приладами, апаратами і установками (космічні станції, синхрофазотрони, радіотелескопи, “думаючі” комп'ютери тощо), які самі по собі є втіленням новітніх досягнень наукової і технічної думки, а також дорогими матеріалами високої міри чистоти; по-друге, можливостями підготовки достатньої кількості кваліфікованих кадрів учених, інженерів, техніків, управлінців високого рівня. Разом узяті, потреби створення і безперервного розвитку матеріальної бази науки та її забезпечення кадрами, які цю базу можуть з належною ефективністю використовувати і удосконалювати, знаходять сьогодні в розвиненій групі країн узагальнене вираження у фінансовому забезпеченні сфери науки і сфери освіти. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що протягом певного періоду удається до певної міри практично безкоштовно використовувати досягнення світової науки (як це було в Японії на першій стадії післявоєнної модернізації), або широко залучати підготовлені в інших країнах кадри фахівців (як це було в США при створенні атомної зброї в роки Другої світової війни і продовжується в даний час, у тому числі, за рахунок “відтоку мізків” з Європи). Міцно увійти до числа передових розвинених країн і утриматися в лідерах світового прогресу (останнє сьогодні важливе для нашої країни), кінець кінцем, можна лише при створенні і нарощуванні власного потужного наукового потенціалу і системи підготовки наукових і технічних кадрів високої кваліфікації. Відповідно до цього ми вважаємо, що при конструюванні такого інтегрального індексу, як ІР (інтелектуальний ресурс),

слід певним чином звести воєдино показники стану освіти і науки, освітнього і наукового потенціалу.

Перехід до принципово нової управлінської ідеології розвитку українського суспільства передбачає стратегічну орієнтацію на нові випереджаючі технології у сфері виробництва, на створення на загальнодержавному рівні цілісної системи підтримки інтелектуального потенціалу нації, його розвитку і перетворення на інтелектуальний ресурс, а в кінцевому рахунку на інтелектуальний капітал. Запорука гідного шляху України в майбутнє – випереджаючий розвиток інтелектуального капіталу, основою якого є постійно зростаючий сукупний людський потенціал.

Інтелектуального потенціал нації має кілька складових, а саме:

- систему науки та освіти, що охоплює державні та недержавні наукові заклади;
- люди (кадри), що володіють знаннями і збільшують їх запас;
- інформаційно-комунікаційну інфраструктуру;
- системи зв'язку (де визначальними є швидкість зв'язку, його надійність, захищеність від несанкціонованого доступу);
- інформаційні ресурси;
- інтелектуальну власність у вигляді патентів, ліцензій, ноу-хау.

Інтелектуальний потенціал характеризує вихідний стан об'єкту, на підставі якого можна реально визначити перспективні цілі.

В зв'язку з цим існує поняття так званої “критичної маси” національного інтелектуального потенціалу (у тому числі, науково-дослідницького та інженерно-технічного), тобто такий рівень його гранично допустимої мінімальної (критеріальної) величини, опускаючись нижче за який держава приречена на тривале культурне і творче животіння, маргінальний стан у світовому науково-технічному і соціально-економічному прогресі, постійну залежність від іноземних матеріальних, фінансових і інтелектуальних ресурсів і нарешті, на втрату свого економічного і політичного суверенітету [6].

“Критичну масу” інтелектуального потенціалу, можна, зокрема, визначати через фізичну наявність осіб з вищою освітою, зайнятих у сфері науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи (НДДКР) і у виробництві (застосовано для розрахунків інтелектуального потенціалу як на мікро -, так і на макрорівні). У загальнішому вигляді, на наш погляд, слід використовувати такий інтегральний показник, як доля витрат на НДДКР у валовому внутрішньому продукті (ВВП), оскільки масштаби кадрового компонента інтелектуального потенціалу держави вирішальним чином залежать від обсягу фінансування сфери інтелектуального виробництва.

Виходячи з цього, можна говорити про наявність трьох типів інтелектуального потенціалу:

Перший тип – *слабкий інтелектуальний потенціал*, коли його величина протягом тривалого періоду часу залишається нижчою за “критичну масу”. Постійність такої ситуації в економіці може привести до деградації суспільства і повної втрати інтелектуального потенціалу.

Другий тип – *пороговий (середній рівень) інтелектуального потенціалу* характеризується відповідністю його величини показнику “критичної маси”, опускатися нижче за який згубно для економічної безпеки і стійкості суспільства. Йдеться про ситуацію регресу.

Третій тип – *високий інтелектуальний потенціал*, що перевищує показник “критичної маси”, характерний для суспільства, що прагне до постійного оновлення і володіє високою інноваційною активністю. Згідно експертним оцінкам, руйнування національного інтелектуального потенціалу може статися, якщо доля витрат на НДДКР у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни протягом 5-7 років стабільно не перевищує 1% в рік, і в результаті цього доля осіб з вищою природничо-науковою і інженерно-технічною освітою в загальному числі зайнятих народному господарстві знижується з відповідним тимчасовим лагом до 2-4%. Саме ці вказані величини будуть нижньою межею “критичної маси” інтелектуального потенціалу, характерною для регресуючої економіки, коли даний показник в своєму падінні проходить через величини, відповідні простому відтворенню (тобто підтримка деякої стабільності на нижчому гранично допустимому рівні).

Верхня межа “критичної маси” інтелектуального потенціалу знаходиться приблизно в інтервалі 1.5-2.0%, після чого з лагом 5-7 років може виявитися позитивний ефект: чисельність осіб з вищою природничо-науковою і інженерно-технічною освітою зростає до 4-6%, стабілізується виробництво, виявляється тенденція до підвищення темпів економічного зростання.

До тих пір, поки критична маса інтелектуального потенціалу не накопичена, навіть за наявності природних, людських можливостей, фінансової допомоги з боку міжнародних організацій і інших країн, держава приречена на соціально-економічне відставання і перебування в розряді тих, що відстають.

Саме держава має забезпечувати розвиток інтелектуального потенціалу нації. Включаючи в державну політику фактор інноваційного розвитку, продукування інтелектуального потенціалу, створення і використання нових знань, технологій, інформації як джерел економічного піднесення, соціального і духовного розвитку, залучаючи до інноваційного процесу все населення, держава тим самим надає вітчизняній економіці і підприємництву реальну перевагу в глобальній економіці і конкуренції.

В даний час дуже часто в економічній літературі згадується про те, що відбувається глобальний процес сучасності – так званий інтелектуальний переділ світу. Це означає жорстку конкурентну боротьбу окремих держав і їх блоків за переважне володіння (на додаток до територій, ресурсів, фінансам і так далі) практично останнім не поділеним світовим ресурсом – інтелектом, як носієм і генератором сучасних наукових знань і високих технологій. Таким чином, слід чекати ще більшої поляризації світу на бідні і багаті країни, поглиблення розриву між ними за рівнем інтелектуального потенціалу і науково-технічного і соціально-економічного розвитку в цілому.

У статті президента Росії Д.Медведева, яка вийшла у вересні цього року, стратегічним завданням, що постає перед Росією, визнано необхідність у найближче десятиліття стати країною, яка буде багата не тільки сировим, але й

інтелектуальними ресурсами, створювати унікальні знання, експортувати новітні технології та продукти інноваційної діяльності. Тобто зайняти інтелектуальне верховенство у сучасному світі [4].

Президент США Б. Обама для пошуку національного консенсусу у розв'язанні глобальних проблем, що стоять перед країною пропонує здійснити рішучі дії уряду у трьох напрямках – освіта, наука та технології, енергія. Це на його думку дозволить США стати конкурентноспроможною державою, тому в ці галузі необхідно вкладати гроші [5, с.193].

Сильна позиція національного господарства країни передбачає лідерство у сфері виробництва і реалізації інтелектуальних продуктів, у тому числі технологічне лідерство, масштабні інновації, потужний інтелектуальний потенціал, заняття всієї ніші на світовому ринку, інтенсивні ризикові проекти. Світове інтелектуальне лідерство характеризується: по-перше, в розширеному експорті об'єктів інтелектуальної власності (у формі ліцензій, патентів, ноу-хау і так далі), по-друге, в нарощуванні вивозу готової продукції, виготовлення якої вимагає вживання новітніх інтелектуальних продуктів, по-третє, в наданні безвідплатній науково-технічній допомозі іншим країнам і, по-четверте, у високому рівні власного інтелектуального потенціалу.

Відомо, що інтелектуальний потенціал нашої держави дуже високий. В Україні за часів колишнього Радянського Союзу розроблялось 17 з 21 високих технологій Союзу, кожне третє авторське свідоцтво було “українським”. Враховуючи наявні науково-технологічні доробки, що відповідають перспективним напрямам світового науково-технологічного розвитку, Україна зберігає конкурентоспроможний науковий потенціал у таких проривних напрямках як електрозварювання, металургія, авіа-, судно- та машинобудування, ракетно-космічні технології та інші галузі, здатні зайняти гідне місце на глобальних ринках наукоємної продукції. Про це свідчить висока винахідницька активність наших вчених, розробників, виробничників. Треба тільки “не розпилятися”, а провести маркетингові дослідження і визначити свої напрями розвитку, які можуть принести успіх.

На жаль, щодо нашої країни, то за останні 20 років її інтелектуальний потенціал зазнав певної руйнації. Має місце втрата кадрового потенціалу, що відкинуло вітчизняну науку далеко назад; бракує високого статусу професора і вченого; якісних параметрів роботи вищого навчального закладу. Нині все більше підприємств мають великий сумнів щодо кваліфікаційного рівня підготовлених спеціалістів. Разом з тим Україна ще й досі характеризується високо розвинутим інтелектуальним потенціалом.

Людський інтелект, таким чином, стає безпосередньою і головною продуктивною силою постінформаційної технологічної ери, а могутність сучасної країни передусім визначається кількістю і якістю плодів національного розуму.

У геополітичних стратегіях країн-лідерів у підтримці та нарощуванні відриву від інших країн вирішальну роль відіграє наукове та технологічне домінування. Це, у свою чергу, потребує зростаючих темпів інноваційного процесу, формування необхідного для цього інтелектуального потенціалу та

перетворення його у інтелектуальний ресурс. Враховуючи природну обмеженість інтелектуальних ресурсів окремої країни, велика увага у світі приділяється “імпорту інтелекту”. Полювання за інтелектом у найближчому майбутньому перетвориться на самостійний і один з найвигідніший видів бізнесу. Компанії, де працюють учені, що роблять відкриття, миттєво переміщуються на незрівнянно вищий рівень у світових рейтингах.

Водночас, спостерігається глобальна тенденція перенесення до слаборозвинутих країн низько інтелектуальних, ресурсо- та енергозатратних, а також екологічно небезпечних виробництв. Ці виробництва є також економічно найменш рентабельними. Одночасно в державах-лідерах починають концентруватися найсучасніші високорентабельні інформаційні та інтелектуальні технології та ресурси.

За попередніми підрахунками, потужність інтелектуального потенціалу України становить 137-138 млрд. дол. А за відносною кількістю осіб з вищою освітою вона входить до першої десятки розвинутих країн світу [1].

Саме ефективність використання інтелектуального людського потенціалу вже в найближче десятиріччя могла б забезпечити високе зростання економіки, входження нашої держави в групу європейських країн-лідерів за соціально-економічним розвитком. Однак він практично не трансформується у виробництво, адже нині Україна за обсягом ВВП на душу населення займає далеко не те місце, яке їй мало б належати. А звідси – і низький життєвий рівень. Тому для України проблема формування та ефективного використання інтелектуального потенціалу набуває особливо важливого значення.

Звичайно, велику роль у цьому відіграють неприпустимо малі обсяги витрат у розрахунку на одного дослідника. Потрібні кардинальні зрушення в обсягах ресурсів, які направляються на розвиток науки. За даними Міжнародної організації праці (МОП), якщо на науку виділяється менше 2 % ВВП, то починається руйнація не лише науки, але й економіки, і суспільства в цілому. У Законі України “Про наукову і науково-технічну діяльність” чітко прописано, що обсяг фінансування науки мусить бути на рівні не менше від 1,7 % ВВП. З 2010-2014 рр. українська наука фінансується державою на рівні близько 0,3 %, а з урахуванням позабюджетного фінансування — 0,8 % [2;3].

Потенціал освітньо-наукової сфери, розвитку інтелектуального потенціалу нації, перспективи його розвитку перебувають у прямій залежності від попиту на нього. Цей попит зумовлено соціальним замовленням на фахівців і має бути зорієнтовано не лише на сьогоднішній стан економіки, а й на перспективний. Тому потрібна ефективна державна політика в освітньо-науковій сфері, розрахована на достатньо тривалий період. Адже дана сфера є дуже інерційною відносно зусиль щодо її реформування. А її кадровий потенціал формується десятиріччями. Гострою є потреба вдосконалення наукового менеджменту, через відсутність якого держава втрачає наукові кадри та унікальні розробки. Варто повернутися до відродження гнучких і мобільних наукових колективів, морально й матеріально заохочуючи тих, хто здатний ефективно використовувати ресурси й успішно конкурувати на світовому ринку ідей. Усе це має сприяти адаптації освітньо-наукової сфери до нових соціально-

економічних змін і сприятиме підвищенню інтелектуального потенціалу вітчизняної науки та нації в цілому.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, можна зробити наступні **висновки**.

1. Масштабність завдань у галузі розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства об'єктивно потребує оновлення та омолодження управлінської еліти, вироблення і застосування нових високих стандартів для державних управлінських кадрів. Відсутність потреби в інноваціях у сучасному бізнесі України, дефіцит нового типу фахівців у сфері державного управління, а також відсутність у них мотивації прийняття відповідальних рішень створює практично неподоланий бар'єр для запровадження вітчизняних новітніх розробок і призводить до деградації та міграції національного інтелектуального капіталу [1].

2. Система державної підтримки розвитку інтелектуального потенціалу і капіталу на загальнонаціональному рівні має бути науковою основою для прийняття рішення та здійснення будь-якої державної управлінської дії в цій галузі, реальним кроком до переходу від галузевої до функціональної системи державного управління. Сьогодні повинна бути створена перспективна державна програма розвитку кадрового та наукового потенціалу України, яка, повинна бути пронизана усвідомленням реалій ХХІ ст. – часу глобальної економіки, панування інформаційних технологій і комунікаційних мереж, випереджаючого накопичення гуманітарного, зокрема інтелектуального потенціалу.

3. Обов'язковою складовою успішних національних реформ є випереджаючий розвиток інтелектуального потенціалу. Лише інтелектуально збагачене суспільство є гарантією високого рівня життя народу і процвітання держави, навіть за відсутності енергоносіїв, корисних копалин та інших дарунків природи.

Прийняття стратегічних критеріїв розвитку вітчизняного інтелектуального потенціалу є питанням часу, якого стає все менше для інтелектуальної незалежності Української держави.

Список використаної літератури

1. *Бедратий В.М.* Шляхи розвитку інтелектуального потенціалу в контексті міжнародної економічної інтеграції України /В.М. Бедратий //Державне будівництво. – 2007. – №1. – Ч.1. – С.1-8.

2. *Данилишин Б.* Інтелектуальні ресурси в економічному зростанні: шляхи поліпшення та їх використання /Б. Данилишин, В. Куценко //Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 71-72.

3. *Мазур О.А.* Українська наука – цифри і факти [Електронний ресурс] /Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/publications/books/series/9789660247048/Documents/2013_7/Nauka_Ukr_V7_2.pdf

4. *Медведев Д.* Россия, вперед! [Електронний ресурс]: /Д.Медведев. – Режим доступу: http://www.gazeta.ru/comments/2009/09/10_a_3258568.shtml

5. *Обама Б.* Дерзость надежды: Мысли о возрождении американской мечты [текст] /Барак Обама; [пер. с англ. Татьяна Камышникова, Александр Митрофанов]. – СПб.: Издательский Дом “Азбука-классика”, 2008. – 416 с.

6. *Симановский С.* “Утечка умов” и технологическая безопасность России /С. Симановский // Российский экономический журнал. –1996. –№3. – 210-219.

